

УДК 373.3.011.3-051:378.046-021.68]:005.591.6(045)

Тетяна Гуркова

Комунальний заклад «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»

ORCID ID 0000-0002-8128-664X

DOI 10.24139/2312-5993/2023.02/233-240

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

У статті розглянуто особливості організації взаємодії вчителів початкових класів і викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти в сучасному освітньому процесі. Особливу увагу звернуто на інноваційний підхід, що дає можливість розв'язати одне із актуальних завдань сьогодення – організація взаємодії учасників освітнього процесу на засадах педагогіки партнерства. Проаналізовано перелік і подано стислу характеристику деяких сучасних форм взаємодії вчителя і викладача під час підвищення кваліфікації. Запропоновані форми можуть бути використані як в системі післядипломної освіти, так і адаптовані для впровадження в початковій школі.

Ключові слова: форми, форми взаємодії, інноваційні форми, система післядипломної педагогічної освіти, вчителі початкових класів, викладачі.

Постановка проблеми. Організація освітнього процесу в системі післядипломної педагогічної освіти в реаліях сьогодення має специфіку. Зокрема, опитування серед вчителів початкових класів під час їх проходження курсів підвищення кваліфікації показало, що першочерговим завданням педагогів є опанування сучасними формами взаємодії здобувачів освіти. Тому система освіти має реагувати на запити вчителів, забезпечуючи формування їх професійної компетентності, підготовку висококваліфікованих сучасних фахівців тощо. Педагоги мають перебувати у постійному пошуку інновацій і впровадженні нових ефективних інтерактивних форм взаємодії. При цьому мати як результат високу адаптованість до змін, здатність розв'язувати актуальні питання інноваційного чи дослідницького характеру.

Аналіз актуальних досліджень. Питання взаємодії досліджено представниками різних наук: педагогіки, психології та філософії. Психологічні погляди простежуються в працях: Бернса Р., Рубінштейна С., Фельдштейна Д. та інших. У контексті педагогічних досліджень роботи належать авторам: Зимовій І, Кан-Калику Н. та іншим. Серед філософів питання взаємодії розглядалися такими науковцями, як: Бахтін М., Герbart І., Ж.Руссо та інші.

Відзначаючи значний доробок науковців у дослідженні окресленого питання, вважаємо доцільним продовжити розгляд даного

виклику, оскільки сучасний підхід до співпраці викладача і вчителя, вчителя й учня зумовлює необхідність подальшої модернізації процесу навчання, який не є можливим без готовності самих педагогів до постійного професійного удосконалення, зокрема у напрямі взаємодії та впровадженні інноваційних форм. Тому **метою статті** постає розгляд форм взаємодії викладачів системи післядипломної педагогічної освіти й учителів початкових класів та формування готовності щодо упровадження через обізнаність їх сутності.

Методи дослідження. Специфіка предмету дослідження вимагала комплексного підходу до його вивчення та застосування ряду загальнонаукових та літературознавчих методів: емпіричний метод спостереження: збирання емпіричного матеріалу через опитування слухачів курсів підвищення кваліфікації; теоретичних: аналіз – для з'ясування сутності інноваційних форм взаємодії учасників освітнього процесу; пошуку, узагальнення різних думок щодо досліджуваного питання тощо.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах, уведення воєнного стану в Україні, перехід на синхронний, асинхронний та змішаний режими навчання, з метою психосоціального благополуччя, підтримки і супроводу педагогів, на наш погляд, необхідно активно впроваджувати інновації у сфері освіти, використовувати новітні, інтерактивні форми й методи організації взаємодії для максимально ефективного результату навчання. Вважаємо, що характерним на сучасному етапі є пошук нових педагогічних можливостей, які пов'язані насамперед з переходом від традиційного навчання на навчання, яке будується на принципах особистісно-орієнтованого, інноваційного підходів, суб'єкт-суб'єктних відносинах (Томашевська, 2017).

Поняття «форма» не нове. Детальний аналіз дефініції «форма» у словниках показав, що його тлумачення зводиться до окреслення предмета чи внутрішньої будови, структури, порядку, перебігу процесу, організація змісту, спосіб існування процесу тощо (Гончаренко, 1997). Нам більше імponує визначення таке, як - спосіб існування навчального процесу, оболонка для його внутрішньої сутності, логіки та змісту. Щодо дослідження теорії питання визначення «форма взаємодії» дозволило нам прийти висновку, що його значення розкрито як: педагогічну взаємодію учасників навчального процесу через педагогічне спілкування (Кан-Калик В., Зимня І. та інші); діяльність, педагогіку підтримки (Михайлова Н., С. Юсфін С. та інші); прояв педагогічної

творчості (Кравченко А., Демакова І. та інші); сукупність педагогічних ситуацій (Бойко А., Крамущенко Л., Кривонос І. та інші).

Форма взаємодії, за допомогою якої організовується освітній процес, має стати прототипом взаємовідносин, що вибудовуються в професійній діяльності. Тому вважаємо за необхідне готувати вчителів початкових класів у курсовий та міжкурсний періоди до співробітництва, формувати ментальну сумісність, комунікативні вміння, вміння працювати в групах. Таким чином, особливого значення набуває впровадження процесів діалогізації й рефлексивності в організації взаємодії, що на практиці може реалізуватися як в дистанційній освіті, так і в змішаному форматі. Такий підхід передбачає опосередковану форму педагогічної взаємодії й уможливорює навчання впродовж усього життя (Матвієнко, 2009; Янжула, 2013).

Значною мірою успішне досягнення очікуваних результатів залежить від інновацій в освіті, які є закономірним явищем, динамічним і розвивальним за характером. Їх упровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті. Сутнісною ознакою інновації є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності, зокрема, вчителя початкових класів і викладача закладу післядипломної освіти. Інновації характеризуються інтегральними якостями: інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноваційне середовище, інноваційний потенціал. Джерелом інновацій є цілеспрямований пошук ідей з метою розв'язання суперечностей, їх освоєння відбувається шляхом апробації в закладах освіти (Мафтин, 2021).

Залежно від мети, напряму та виду комунікації вважаємо доцільним вибирати ту чи іншу форму взаємодії. Проаналізувавши досвід організації освітнього процесу викладачами кафедри початкової освіти комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, ми отримали перелік форм взаємодії для синхронного, асинхронного та змішаного навчання, що підбирався залежно від їх практичності, актуальності та інноваційності проведення. Назви форм взаємодії, їх сутність, орієнтовні приклади тематики та напрями подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Сучасні форми організації взаємодії учасників освітнього процесу в системі післядипломної педагогічної освіти

№ з/п	Назва форми взаємодії	Сутність	Орієнтований приклад тематики	Напрямок
1.	Лібмоб	рекламна акція школи у форматі буклета чи проспекта; висвітлення проблемного питання і захист до 5 хв	«Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики»	Методичний
2.	Печа-куча	конференція у форматі виступів 20 слайдів – 20 хв	«Наука в житті і професії»	науково-методичний
3.	Хаукаст	створення відеороликів, в яких розповідається і демонструється «як робити	«Інноваційна діяльність як засіб підвищення педагогічної майстерності вчителя початкових класів та вихователів груп подовженого дня в умовах реалізації Концепції Нової української школи»	Методичний
4.	Інформ-реліз	«випуск у світ», демонстрація досвіду	«Професійна компетентність вчителя початкових класів Нової української школи»	Методичний
5.	Інформ-дайджест	масовий захід, що містить короткий виклад популярних технологій/стратегій тощо	«Інноваційний інструментарій сучасного вчителя початкових класів в НУШ»	Методичний/науково-методичний
6.	Педагогічна вітрина	реклама ресурсів, технік тощо	«Шлях до професійного Я: актуалізація ресурсів особистісного зростання»	Методичний
7.	Педагогічна кав'ярня	в меню замість страв – заходи	«Компетентнісне навчання: теоретичні пошуки і практичні здобутки»	науково-методичний
8.	Нетворкінг	обмін інформацією між колегами	« Нова українська школа - це вчитель – новатор »	Методичний
9.	Колаж	суміш повідомлень – колективи презентують проблемну тему або інновації, які	«Готовність педагогічного колективу до інноваційної діяльності, як складова	науково-методичний

		впроваджують і вважають ефективними	професійної компетентності»	
10.	Методичний дайджест	підбірка цікавинок педагогів, їх презентація	«SMART-кейс учителя початкових класів НУШ: нагальне, актуальне, сучасне»	Методичний
	Діамант	форма ділової гри. Має передувати серйозна підготовча робота. Обґрунтувавши актуальність проблеми, яка виноситься на обговорення, дає завдання назвати найважливіші аспекти даної проблеми, найголовніші чинники, без яких неможливе успішне її розв'язання (їх має бути не менше дев'яти	«Педагогіка формування творчої особистості»	науково-методичний
12.	Кейс – кейс-метод	опис реальних ситуацій	«Особливості взаємодії педагогів, дітей та їх батьків»	Методичний
13.	Педагогічний караван	цикл заходів, виставок, об'єднаних однією темою і представлених у різних закладах	«Ефективні психолого-педагогічні технології: практичний аспект»	науково-методичний
14.	Педагогічна вітальня	вільне спілкування педагогів за інтересами й творчого самовираження	«Теорія успіху сучасного педагога»	Методичний
15.	Балаганчик	захід-діяство в народному стилі	«Сучасні вимоги щодо професійної підготовки вчителів початкових класів»	Методичний
16.	Відеокруїз	захід-подорож із презентації відеоматеріалів	Зарубіжний педагогічний досвід у закладах освіти України»	Методичний
17.	Дегустація педагогічних родзинок	обмін передовим педагогічним досвідом, майстер-класи тощо	«Шляхи формування позитивної навчальної мотивації учнів початкової школи»	Методичний/науково-методичний
18.	Інформ-досьє	захід у формі збірника матеріалів про щонебудь	«Інтеграційні процеси в початковій школі»	науково-методичний
19.	Захист інновацій	ділова гра; презентація інновацій та досвіду застосування їх в практичній діяльності	«Креативна компетентність вчителів початкових класів»	науково-методичний

20.	Педагогічний ринг	протилежні погляди на визначену проблему і є необхідність у виробленні єдиних підходів до її розв'язання. 3-4 раунди - поєдинок протилежних думок, поглядів, позицій	«Застосування інформаційних технологій в початковій освіті»	науково-методичний
21.	Банк ідей	дві команди – «генераторів ідей» та «резонаторів». Представники першої команди висувають нові ідеї, обґрунтовують їх, визначають оптимальні шляхи їх реалізації. Друга команда уточнює, розвиває, доповнює та видозмінює їх, загострює увагу на практичній реалізації, висловлюють пропозиції з удосконалення	«Професійно-творчий розвиток учителів початкових класів як вимога сьогодення»	науково-методичний
22.	Без табу	ток-шоу, в якій знайшли оптимальне поєднання елементи педагогічного рингу, творчої дискусії та дебатів. Точка зору «за» і «проти» представляють і аргументують компетентні, добре підготовлені педагоги	«Фактори ефективної організації освітнього процесу в Новій українській школі»	науково-методичний
23.	Методичний турнір	пошук, розвиток та підтримка ППД; захистів методичних ідей	«Освіта наближена до життя»	Методичний/науково-методичний

Освітній процес - це форма суб'єкт-суб'єктної взаємодії, де обидва учасники рівноцінні і відіграють важливу роль у цьому процесі. При підборі представлених форм взаємодії ми, в першу чергу, керувалися саме цим підходом. Ефективним чинником взаємодії в особисто-орієнтованому підході є організація навчальної діяльності в режимі діалогу. Процес навчання в нім виступає як взаємодія, за допомогою якої вчитель, а в подальшому учень, розвивається в сприятливому середовищі, в тому числі з допомогою викладачів, виступаючих в ролі партнера, коуча, консультанта.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На основі вищезазначеного ми дійшли висновків, що упровадження сучасних інноваційних форм взаємодії наразі є актуальною проблемою, адже освітній процес має бути цілеспрямованим, відповідати сучасним вимогам. Адже, навчання буде ефективним, коли взаємодія побудована на відкритості та емпатії, розумінні й прийнятті, довірі й співпраці суб'єктів освітнього процесу. Слід зазначити, що цей процес повинен бути цілісним, здійснюватися систематично й поетапно, оскільки поступове накопичення відповідних знань, умінь і навичок забезпечить високу педагогічну освіченість.

ЛІТЕРАТУРА

- Гончаренко С. (1997). Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 552 с.
Honcharenko S. (1997). Ukrainian pedagogical dictionary. Kyiv: Lybid. 552 p.
- Матвієнко О. (2009). Теоретичні аспекти забезпечення педагогічної взаємодії у навчально-виховному процесі школи. *Наукові записки. Серія: Педагогіка. № 1. С. 32–39.* Matvienko O. (2009). Theoretical aspects of ensuring pedagogical interaction in the educational process of the school. *Proceedings. Series: Pedagogy. No.1. P. 32–39.*
- Мафтин, Л. (2021). Концепція провадження професійної компетентності педагога в просторі інноваційної освітньої діяльності/ *Honcharuk, V., Pohoda, O., Popovych, S., Fedorenko, O., Filipchuk, N., Maftyn, L. O conceito de condução da competência inovadora dos professores no espaço das atividades pedagógicas. Laplage Em Revista, 7(3), P. 103-110.* Maftyn, L. (2021). The concept of implementation of professional competence of a teacher in the space of innovative educational activity/ *Honcharuk, V., Pohoda, O., Popovych, S., Fedorenko, O., Filipchuk, N., Maftyn, L. O the concept of leadership by the innovative competence of teachers in the space of pedagogical activity. Journal of Laplage Em, 7(3), P. 103-110.*
- Томашевська М. (2017). Суб'єкт-суб'єктна взаємодія в системі «викладач – студент» у сучасному освітньому ВНЗ. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Педагогіка та психологія: зб. наук. прць. Мукачево, Вип. 2(5). С. 160–162.* Tomashevaska M. (2017). Subject-subject interaction in the "teacher-student" system in a modern educational university. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Pedagogy and psychology: collection of sciences. prc. Mukachevo, Vol. 2(5). P. 160–162.*
- Янжула О. (2013) Взаємозв'язок комунікативної компетентності та групової взаємодії. *Наукові записки Вінницького державного пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. № 39. С. 68–71.* Yanzhula O. (2013) The relationship between communicative competence and group interaction. *Scientific notes of Vinnytsia state pedagogue. University named after M. Kotsyubynskyi. Series: Pedagogy and psychology. No. 39. P. 68–71.*

SUMMARY

Hurkova Tetiana. Forms of interaction of educational process participants: traditions and innovations.

The article deals with the peculiarities of organizing the interaction of primary school teachers and teachers of postgraduate pedagogical education institutions in the

modern educational process. The issue of studying the role of an innovative approach in the professional training of a modern competent specialist is highlighted. Given the generalization of scientific positions on the key competencies of primary school teachers of all levels, the system of training and their support in the intercourse period has been rethought. It is noted that the introduction of innovative forms of interaction makes it possible to resolve the contradictions between the needs for new, high-quality retraining of primary school teachers in the system of in-service teacher education and the traditional approach to its organization. Particular attention is paid to the modern approach, which helps to solve one of the urgent tasks of today - the organization of interaction of participants in the educational process on the basis of partnership pedagogy. The essence of the proposed forms is disclosed. The list was analyzed and their brief description was given during the interaction between teacher and teacher in advanced training courses. The main directions of implementation are outlined, examples of indicative topics are given. The levers of quality training of specialists in the system of postgraduate pedagogical education through the introduction of innovative forms of learning and interaction are characterized. The experience of a municipal institution in Zaporizhzhia is presented as a vivid example of the successful implementation of the described approach. Defining the special role of innovations in education, it is emphasized that in this complex process, the creative abilities of students are revealed and developed, their knowledge, skills and abilities are purposefully enriched, and new opportunities for the formation of professional skills are opened. The proposed forms can be used both in the system of postgraduate education and adapted for implementation in primary school.

Key words: forms, forms of interaction, innovative forms, system of postgraduate pedagogical education, primary school teachers, teachers.

УДК 793.31

Інесса Кириленко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0009-0009-4199-0294

DOI 10.24139/2312-5993/2023.02/240-250

ПОНЯТТЯ «ХОРЕОГРАФІЧНА КУЛЬТУРА» ТА «ХОРЕОГРАФІЧНА ОСВІТА»: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

У статті розглядаються категоріальні поняття культури та освіти, а саме «хореографічна культура» та «хореографічна освіта», адже хореографічна освіта виконує амбівалентну функцію в системі художньої культури. Проаналізовано та враховано історично сформовані особливості розвитку системи освіти України, яка увібрала й узагальнила кращий досвід навчання хореографії, надбання методистів, педагогів-хореографів і митців минулого з питань хореографічного мистецтва. Мета – обґрунтувати теоретичні поняття «хореографічна культура» та «хореографічна освіта» як важливі категорії в системі художньої культури та освіти.

«Хореографічна культура» охоплює різноманітні процеси та окремі події, мистецькі напрями та діяльність митців, пов'язаних із танцювальним мистецтвом. Хореографічна освіта – це частина системи мистецької освіти, побудована на двох рівнях (аматорському та професійному), яка підвищує культуру суспільства та виконує низку функцій.

Ключові слова: хореографічна культура, хореографічна освіта, поняття, теоретичне обґрунтування, мистецтво, танець.